

Cântăreața cheală la Limoges

„Cunosc foarte bine activitatea lui Tompa Gábor. Dintre regizorii noii generații, el întruchipează, după părerea mea, renașterea artistică a patriei mele și tradițiile teatrului românesc. Acum câțiva ani i-am văzut **Cântăreața cheală**, jucată cu mare succes de actori maghiari extraordinari. Acum, la un an de la venirea mea la Limoges, l-am invitat s-o pună din nou în scenă, însă în limba franceză. Eugène Ionesco, autorul francez de origine română, jucat în franceză de actori români și francezi, sub îndrumarea unui regizor român de expresie maghiară – iată, după părerea mea, o combinație foarte potrivită unei piese despre limbaj (...). Gábor și trupa sa ne prezintă o **Cântăreață... franceză sălbatică și fantastică**, în care nimic nu e absurd“.

(Fragment din prezentarea semnată de Silviu Purcărete în caietul-program al spectacolului)

- Lui Silviu Purcărete i-a plăcut foarte mult Cântăreața cheală de la Cluj. Cum ați receptat invitația de a o regiza din nou, la Limoges, în limba franceză?

- Mi-era frică de această reformulare. Nu aveam intenția de a reconstitui mecanic spectacolul maghiar din România. Aici, la Limoges, ne-am străduit să regândim fiecare moment, fiecare situație a piesei. Am modificat chiar și personajele.

- Înseamnă că este vorba despre un nou spectacol...

- Forma lui este aproape identică. N-am făcut nimic întru captarea specială a publicului francez. Pentru mine, limba teatrului este una universală. Să spunem că acest spectacol este fratele geamăn al celui dinainte; nu s-a născut nicidecum prin clonare. După mine, această piesă vorbește despre lipsa comunicării interumane. Repetăm zilnic aceleași gesturi, aceleași cuvinte, aceleași acțiuni, astfel încât ele devin automatisme, pierzându-și sensul. Personajele nu sunt conștiente de drama pe care o trăiesc, ele devin, fără voia lor, comice. Așa mi-a venit ideea să le închid într-o cutie cu deschidere-închidere mecanică, introducând în această cutie și un nou personaj – Arlechinul –, inexistent în original.

- Ce v-a determinat s-o faceți?

- Ionesco a scris o antidramă, eu am creat un antipersonaj, un erou dramatic care ne arată că se întâmplă și ceea ce nu se întâmplă. Unii oameni pâlăvrăgesc într-atât încât nu mai comunică. Acest Arlechin lipsit de grai exprimă anti-vidul. Dacă doriți, oglinda. Regăsim acest personaj și în alte piese ionesciene, de exemplu, în **Scaunele**. În această piesă mai există un lucru foarte important, un sentiment care nu poate lipsi din nici o creație artistică: iubirea.

- Ați modificat textul?

- Nu, textul este neatins, chiar dacă unele replici se reiau de trei ori. Spectacolul durează o oră și jumătate; pentru sfârșitul lui, am rezervat o surpriză. Precum Hitchcock, rog publicul să nu-l divulge prietenilor!

- Ați aplicat soluții tehnice noi?

- Nu, eu prefer tehnicile umane. Mă bazez pe sensibilitatea actorilor. Dacă o idee dramatică nu e acceptată, dacă actorii n-o susțin, ea devine incomodă. Am căutat forme adecvate pentru exprimarea emoțiilor lipsite de sens și a dezlănțuirilor, sporind tensiunea situațiilor până la paroxism. Secretul acestei piese stă în virtuozitatea actorilor.

(Jean-François Julien: „Tompa Gábor închide **Cântăreața într-o cutie**“, revista „Anonim“, 1 noiembrie 1996)

„S-ar părea că piesa lui Ionesco, devenită clasică, și-a pierdut din 1950 încoace elanul și forța perturbatoare. Dacă dăm crezare acestei supoziții, trecem ușor pe lângă un mănunchi de regizori geniali, precum e Tompa Gábor, care sunt în stare să-i redea bătrânului Eugène vivacitatea și insolența. Spectacolul cu care directorul român (Silviu Purcărete – n.tr.) deschide stagiunea Teatrului de l'Union este, fără tăgadă, unul dintre cele mai superbe pe care le-am văzut vreodată.“

Tompa, care mizează pe grotesc până la demență dezlănțuită, conferă piesei un ritm smintit. El transformă voit personajele în marionete, mici mecanisme automate, și le închide într-o cutie muzicală; ele se trezesc la viață o dată cu deschiderea cutiei. Vrând-nevrând, ne aducem aminte de unele producții ale lui Jean-Christophe Averty sau de creațiile cele mai excesive ale lui Jérôme Savary, chiar dacă acesta din urmă n-a ajuns la asemenea culmi de virtuozitate.

Splendida concepție scenografică (decorul și costumele lui Kothay-Dobre Judit sunt pur și simplu magnifice) și precizia de giuvaergiu a regiei sunt completate de eroica performanță sportivă a actorilor. (...)

Regizorul voia ca soluția din finalul spectacolului să rămână un secret. (...) Sunt convins că secretul va fi foarte repede divulgat... Se știe că piesa **Cântăreața cheală** se termină precum începe. Tompa, după consumarea ultimei scene, rederulează filmul, actorii, într-un ritm accelerat, refac spectacolul de-a-ndoaselea, până se ajunge la prima imagine. Demența aceasta – nu găsec un cuvânt mai potrivit –, care pune actorii în mare dificultate, are un impact foarte puternic asupra publicului. În sală se dezlănțuie infernul: la fiecare «întuner» izbucnesc furtuni de aplauze, deoarece spectatorii sunt conșiși că regizorul nu-și va duce până la capăt ideea și va renunța la un moment dat. Însă el (...) nu se lasă, își continuă drumul de întoarcere, luându-și privitorii de mână și ducându-i mereu mai departe, antrenați de curenții demențiali impuși de regizor și de Ionesco însuși.

Dacă spectacolul nu va deveni, curând, cunoscut atât în țară cât și în lume, atunci vom face, împreună cu Ionesco, semnul crucii peste rațiunea umană“.

(Jacques Parneux: „Jos pălăria în fața **Cântăreței cheale!**“ în „La Libération“, 7 noiembrie 1996)

Traducerea de S.A.

Scenă din **Cântăreața cheală** de Eugen Ionesco, în regia lui Tompa Gábor, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj

